

boj »drugo ime za permanenten prevrat, kulturno revolucijo, »negovanje' sovraštva« — bi lahko označili kot osnovnošolsko, če ne bi imelo tudi uglednih in odraslih glasnikov, ki imajo torej dobre in stare razloge, da ga ohranjajo. Isto bi lahko rekli za drugo plat takega (zavračanja) »razrednega boja«: za idilično sliko o (ne)razrednosti sodobnih družb, kjer namesto hierarhije in boja veljajo »pametna pogajanja in odgovarjanja« (»prvine razrednega boja« obstoje danes po Ruplu le v »posameznih zaostalejših kapitalističnih družbah«). Da ne posegam predaleč nazaj: tak »koncept« razrednega boja negujejo (zato, da ga zavračajo) na primer papeške socialne enciklike že od konca prejšnjega stoletja — le, da je po njihovem (ne)veljaven za vse družbe in ne le za sodobne; »posamezne prvine« — s poudarki na sodobni/svoji družbi — pa srečamo pri drugih konservativnih ideologijah: tudi v znani (post)staliniistični teoriji o socialistični družbi kot družbi prijateljskih razredov in vseljudske države.

Marko Kerševan

Kratka glosa k dolgi razpravi

Tine Hribar je v drugi, tretji in četrti številki Sodobnosti objavil svojo dolgo polemiko z Jankom Kosom (Slovenski kulturni razvoj 1945—1984), ki jo preveva nenavadno natančna, že kar religiozno (ortodoksno?) konsekvantna zavezanost izvirnim pojmom in definicijam, kot na primer ontološki diferenci pri Dušanu Pirjevcu, ki da je Kos ni čisto natanko reproduciral, zato toliko bolj preseneča precej svobodna interpretacija pri nekaterih podrobnostih, ki pa vendarle niso neznačilne. Hribar je svojo razpravo zamejil med letnici 1945—1984, čeprav je na koncu segel v letošnje leto, vendar se je vsaj tam, kjer je hotel dati stvarjem večjo težo, držal časovnega okvira, ki ga je napovedal že z naslovom. Zato gre pri njem jemati najbrž za zvestobo shemi, ne za površnost, trditev, da je bilo posvetovanje slovenskih pisateljev v Cankarjevem domu (*Slovenski narod in slovenska kultura*) v decembru 1984, in ne, kot je v resnici bilo, 9. in 10. januarja letos. Kratka Hribarjeva ocena tega posvetovanja je nadvse značilna, saj kaže na pojav v naši publicistiki, ki je že sindromatičen, namreč: da sam počenjaš isto, kar drugim očitaš kot zlo. Da ne bi Hribarja nehote po svoje obnavljal, ga citiram dobesedno: »... naknadna reakcija Politike, zlasti v zvezi z nastopom »zamejskega« pisatelja Borisa Pahorja, je pokazala, da takšne heterogenosti, ki prestopa meje vnaprej določenih »okvirov« vladajoče ideologije, oblast v prihodnje ne bo tolerirala. Obenem so nekateri nastopajoči dokazali, da jim ne gre za narod kot narod, marveč za narod kot Nacijo*. S tega vidika, z vidika Nacije, naj bi bilo pričujoče posvetovanje s svojo heterogenostjo kajpada samo uvod v izoblikovanje

* Josip Vidmar je v imenu Nacije in Kulture zahteval atest (beri: vnaprejšnjo cenzuro) kulturnih proizvodov. Ciril Zlobec je proti heterogenosti pogledov na slovensko poezijo nastopil s stigmatom »janzenizem«, čeprav je iz kulturno-politične zgodovine povsem jasno, da janzenizem pripada oblasti in izhaja iz homogenosti, ne pa iz heterogene, tj. pluralistične avtonomnosti. Miloš Mikeln si je na posvetovanju *edini*

homogene platforme pod vodstvom veljakov Kulture in v okviru njihove zavezanosti Ideji, ki združuje Politiko in Kulturo.« (str. 455—456)

Najprej k opombi pod črto: v tem času je že izšla knjiga z vsemi razpravami na tribuni v Cankarjevem domu; ponovno sem prebral vsa tri inkriminirana besedila, Vidmarjevega, Mikelnovega in svojega. (Vidmarjev in moj prispevek so bralci lahko ponovno prebrali v tretji številki letošnje Sodobnosti). Človek preprosto ne more razumeti, da je mogoče tako »po svoje« razlagati ljudi, ki ti zaradi česarkoli niso pri srcu, in to celo brez sramu, kajti vse to gradivo je vendarle javno. Vidmarjevi razpravi je mogoče ugovarjati, da je njegovo pričakovanje tako imenovanega »atesta« slovenske literature v svetu prekruto, nepravično do pisateljev, v nobenem primeru, niti med vrsticami, pa ni v njegovi razpravi zaslediti niti namiga na kakršnokoli cenzuro, kar mu s tako lahkim srcem (v opombi pod črto in v oklepaju) podtika Tine Hribar; Mikelnov prispevek pa je naravnost čisto nasprotje tega, kar T. Hribar v njem bere. Dovolj bi bil en sam stavek iz Mikelnove razprave, ki ga je že občinstvo sprejelo kot naravnost aforistično uspelo oznako samega poteka razprave na posvetovanju: »... zakaj je prišlo do toliko pritrjevanja in toliko aplavzov. Prišel sem do malce mogoče epigramski ugotovitve: zato, ker tu govorijo ljudje, glave, ki niso nikogaršnji delegati...« Res je, aforistično govorjenje utegne biti duhovitost zaradi duhovitosti, poglejmo, kaj pravi Mikeln, ko govori v čisto političnem jeziku, ko se oglasi, kot ga vidi T. Hribar, iz tistega strašnega »Mi«: »... v okvirih naše družbene ureditve, imenujmo jo s temi starimi (in tudi v prihodnje aktualnimi) oznakami levičarsko in naprednjaško, v teh okvirih iščem možnosti za različnost. Za konstituirano, institucionalizirano različnost, mnogovrstnost, pluralizem.« In čisto na koncu, tako rekoč v povzetku svoje razprave: »Za to govorim, za to se zavzemam: za nov zagon, ki bo na tej osnovi, ki sem jo zarisal, skušal zbrati vse najbolj pozitivno iz preteklosti in se s tako dobro dediščino opremljen napotil v prihodnost. Prihodnost, ki bo zelo raznovrstna, mnogovrstna, pluralistična.« In če citiram še svojo, kot pravi Hribar, »stigma« o janzenizmu: »Janzenizem pri Slovencih, kot vemo, ni samo historičen pojav: najdemo ga tudi danes tako med politično elito kot med kulturniškim ekskluzivizmom. In če se z metlo vsaj dotaknemo svojega praga, če že po njem ni mogoče pometati, ker stoji pred vrati in za njimi cela vojska čuvarjev: kaj drugega kot klasičen janzenizem je, kot najbolj svež primer, knjiga, ki jo pod celovitim in obvezujočim naslovom *Slovenska sodobna poezija* ponuja javnosti Tine Hribar, kot da gre za nacionalno antologijo; mnogo bolj pošteno in strokovno bi bilo, če bi jo njen sestavljalec natančneje opredelil kot *knjigo zvestih*, saj gre v resnici samo za sodelavce revije, ki ji je bil prav Hribar doslej glavni in odgovorni urednik in je eno njenih glavnih načel razločevanje.«

dovolil v imenu pravovernega »Mi« stopiti na oder dvakrat in potem še na televiziji ta »Mi« zastopati na način, ki je izključeval drugače misleče. Kakor da so tisti »Drugi« na posvetovanju nastopali samo po milosti in pod pokroviteljstvom tega »Mi«, se pravi »Nase«, ki smo prava Kultura, prava izpostava Politike, pravi glasniki edino prave Ideje.)

Če bi šlo za površnega žurnalista, ki poslušá ali ne in potem napiše, kar mu pride na misel, bi človek zamahnil z roko, ker pa je T. Hribar človek, ki zna natančno tehtati besede in njihov pomen, si ne morem kaj, da ob takšnih zlorabah v polemiki ne mislim o avtorju, ki si jih je privoščil, res samo najslabše. Hribar si je privoščil natančno tisto nečednost, ki jo hoče videti v drugih, ali po njegovem v »Drugih«. In, navsezadnje, »Mi« ni T. Hribarju prav nič tuj pojem: »Slovenski heideggrovci smo bili vse skozi tarča napadov tako od dogmatikov kot od cinikov« (stran 447).

Vendar pomembnejša od te pripombe pod črto je temeljna misel, ki je Hribar razvija v svoji oceni dela razpravljalcev na pisateljskem posvetovanju v Cankarjevem domu, njegov očitek, da gre »veljakom Kulture« samo za Nacijo, ne za narod, za Kulturo, za Idejo, za Politiko. Torej za totalno ideologizacijo duha in stvarnosti, za ideologizacijo v najslabšem smislu, za nečedna prizadevanja, ki skušajo tako narod kot kulturo podrediti politiki. Kaj je mogoče pametnega reči ob takšni aplikaciji sodobne slovenske filozofske misli na slovenski narod in na slovensko kulturo? Vsaj to zagotovo, da je do kraja zideologizirana in spolitizirana v najslabšem pomenu te besede.

Mogoče pa je seveda gledati na vse to tudi skozi prizmo znanega izreka, s katerim začenja znani italijanski Nobelovec enega svojih najznamenitejših esejev Pesnik in politik, in sem ga nekoč že uporabil v polemiki s T. Hribarjem, pa ne bo nič narobe, če ga še enkrat povem (saj se tudi Hribar ponavlja), namreč: »Filozofi, naravni sovražniki poezije . . .«

Ciril Zlobec

Dragi Ciril Zlobec!

V aprilski številki Sodobnosti sem na zadnji strani, kjer revija napoveduje knjižne novosti sodelavcev, ugledal tudi sebe oziroma svoje Napise in nadpise.

Kot glavnemu uredniku se ti zahvaljujem za pozornost, a sem obenem v veliki zadregi: ker je zbirčica izšla v zamejstvu, potrebuje namreč posebno dovoljenje iz Beograda, da bi bila lahko naprodaj v SR Sloveniji. In ga po petih mesecih še nima.

Sredi novembra smo se tržaški ustvarjalci: Mermolja, Čuk, Hergold, Bufon, Košuta, Quaglia, Verč, Palčič, Kravos, Vecchiet, Renner in literarni prijatelji izza meje: Mihalič in Kušan iz Zagreba, pa Jančar, Mikeln, Predan, Fritz, Zlobec zbrali v Deviščini pri Trstu in zapili ta moj samozaložniški podvig. Precej jih je obžalovalo, ker niso mogli biti zraven: Kermauner, Partljič, Poniž, Kuntner, Pavček . . . Tako sem si zamišljal in si prizadeval za enotni človeški in kulturni prostor.

Vsemu temu navkljub pa zbirka za osrednjo Slovenijo še ne sme iziti v javnost, ker se na zvezni upravi javne varnosti do danes še niso izrekli o njeni neškodljivosti.

Zato te prosim, da objaviš kot popravek in opravičilo nestrpnim kupcem to moje pismo. In ker vem, da boš kot novi predsednik Zveze

jugoslovanskih književnikov marsikdaj v Beogradu, te prosim še, da se pozanimaš, zakaj in kako tako ravnanje do dela slovenske literature. Bo treba morda koga podkupiti, da se bo moja stvar kam premaknila? Ali je sploh kaka možnost, da se tako utesnjuoč in poniževalen odlok spremeni?

Jaz sem kot tuj državljan brez moči. In malce se me že loteva depresija. Veš, Italija, ki je sicer tako ozkosrčna do narodnih manjšin, le ne nadzoruje in posebej dovoljuje prodaje ne slovenskih ne italijanskih ne kakršnihkoli drugih knjig izza meje.

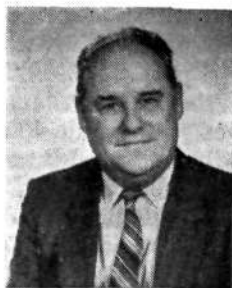
Tvoj Marko Kravos

27. april 1985.

KRONIKA

Dunajske sanje in resničnost

Zapis ob razstavi Sanje: resničnost — Dunaj 1870—1930

Igor
Gedrih

Težko se je ubraniti sicer subjektivni pomisli, da je sedanja razstava Sanje: resničnost — Dunaj 1870—1930 nastala kot posreden odmev na prezrto mesto Dunaja v času, ko so se oblikovali umetnostni tokovi, kot so jih zaznamovale znamenite pariške razstave, npr. Pariz — Berlin, Pariz — Moskva idr. Kakor koli že, ne kaže pozabiti, da je bil Pariz v času modernizma in avantgardizma izrazito mednarodno mesto umetniških evforij, po drugi strani pa je res, da je Dunaj sledil evropskim tokovom, se vzoroval v umetnostih, a hkrati zaznamoval dokaj samosvoje umetniško ozračje ter v kulturnem pogledu dal nepogrešljiva imena, ki so pomembna prek svojega časa v širšem evropskem prostoru, v krogu obče kulture. Dovolj je, če omenimo le Siegmunda Freuda, pa filozofa Wittgesteina; spomnimo se na dunajsko secesijsko šolo, posebej na arhitekturo, na slikarja in grafika Egon Schieleja, zgodnjega Kokoschko, pa na književnika, kot sta Robert Musil in Karl Kraus. Nepogrešljivi za tokove moderne glasbe so Arnold Schönberg, Alban Berg, A. von Webern.

Kdor je videl lani beneško razstavo o Dunaju ob fin de siècle, dunajsko secesijo, se ne more izogniti primerjavi s sedanjo razstavo v dunajskem Künstlerhausu. Ne gre le za časovno razširitev od beneške razstave, ki je zaključila prikaz z razpadom avstro-ogrske monarhije, pa do sedanje, ki je razpotegnila čas od sedemdesetih let 19. st. do 30 let 20. st. S številko povedano: poprej 1200 eksponatov, sedaj za tisoč več. Pa spet ne gre le za mehanično povečano količino, ampak za vsebinske poudarke, kot so nastali po zamisli glavnega arhitekta